

י ש י ב ו ת ה מ ל י א ה

הישיבה הארבעים ושש

ביום כ"ט בכסליו תשכ"ב בשעות 10 עד 1 בצהריים בבית האקדמיה בירושלים

הנוכחים: חבר הכבוד הא' סלושץ.

החברים האדונים אברמסון, בנעט, ברגרין, טורסיני (יו"ר), ייבין, מלמד, מירסקי, סדן, קוטשר, רבין, ריבלין, שירמן.

החברים-היועצים האדונים אירמאי, בן-נון, לייבל, מלצר, שבטיאל, שלי.

אורחים: הגב' פיקר והא' קלוזנר, קרוביו של דוד ילין ז"ל, והא' נשרי.

המנהל האמרכלי הא' מנור.

המזכירים המדעיים האדונים איתן, אסטרхан, דותן, הנמן, מנצור.

הצטדקו על היעדרם: הגב' גרבל והאדונים אורבך, בלאו, בן-חיים (בחול), פולוצקי, פרץ,

שלונסקי, שפאן.

סדר-היום: א. אישור זיכרון הדברים משיבה מ"ה והודעת

ב. הרצאה לזכר דוד ילין ז"ל מפי הא' ריבלין

ג. דו"ח של הא' איתן על פעולתו במכון הקיץ למורי עברית בנייריורק

ד. מונחים בתורת המדידה

ה. אישור רשימת מונחי הימאות

ו. תיקון במונחי ימאות פרק ב'

ז. אישור רשימת מונחי שחייה וכדור מים

ח. אישור מונחי ההידרוליקה

ט. דיון בהצעה לבחירת חברי כבוד.

א. הא' טורסיני: אני מודה לכם על הכבוד הרב ועל החיבה הגדולה, שגודעו לי מכם, כשמלאו לי 75 שנה, ומבקש סליחה, שלא אוכל לגמול לכם ככל חסדכם.

זיכרון הדברים משיבה מ"ה אושר פה אחד.

ב. הא' טורסיני: אנו מקדישים עתה שעה קלה לזכרו של ר' דוד ילין, שהיה מורם ורבים של רבים מחברינו, ושכולנו למדנו מפיו, מאישיותו, מדרך סגנונו וממאמריו ומספריו המרובים. פעולתו השתרעה על כמה מקצועות ובמרכזה ידיעתה, מחקרה ותחייתה של הלשון העברית.

הא' ריבלין הרצה על מפעלו של ר' דוד ילין ז"ל בסגנון העברי החדש, בתחיית הלשון ובוועד הלשון.

הא' טורסיני: גם אני הכרתי את ילין בתקופה זו וגם בישיבות רבות שקיימנו בביתו. בימי חנוכה אלה אנו זוכרים, למשל, את הצעת המלה צְתִית למה שאנו קוראים עכשיו ג פ ר ו ר לפי הצעת פרופ' קלוזנר, היא הצעת דוד ילין, שזכה להיות גם אחד ממציתי האור של הלשון העברית, ועד היום אנו הולכים לאורו. זכרו ברכה לנו, ושמו קשור בעבודתנו בשפת הנצח ובעבודתנו הנצחית בתרבות ישראל.

ג. הא' איתן: בחודשים תמוז עד אלול תשכ"א ערכה אוניברסיטת הישיבה בנייריורק מפעם הראשונה שיעורי השתלמות למורי עברית בבתי-הספר התיכונים בתמיכת משרד החינוך של ארצות-הברית ובהשגחתו. עם כל חשיבותו של המעשה הזה אולי אין בו, בעצמו, כדי להעסיק את מליאת האקדמיה, ואף השתתפותו של אחד מעובדי האקדמיה בחבר המורים של שיעורים אלו אינה מצדיקה את הבאת העניין לפני המליאה.

אולם יש במפעל זה צדדים חדשים ובעיות עקרוניות, ואלה ראויים, שיעמדו עליהם חברי האקדמיה.

השיעורים נערכו מטעם ממשלת ארצות-הברית אגב פעולתה לפי חוק, הקרוי "חוק החינוך להגנה הלאומית" — National Defence Education Act —, והפעם בא תורה של העברית, אחר שכבר ניתנו זה שנים אחדות שיעורי קיץ כאלה למורים של לשונות אחרות כדי לתקן ולשפר את הוראת הלשונות הזרות בבתי-הספר. כמובן, התחילה הפעולה בלשונות העולם הראשיות, אבל עתה הצטרפה גם העברית, לשון מדינת ישראל, ללשונות, שממשלת ארצות-הברית רואה צורך לדאוג לרמת הוראתן.

אמרתי: העברית לשון מדינת ישראל — היינו העברית החיה המדוברת — להוציא את העברית ההיסטורית, את לשון מקורותינו הספרותיים, כי בכוננת המכוונים הוטל על המורים בשיעורים להקנות למשתתפים ידיעה ושגרה בעברית החדשה. ולא זו בלבד, שפקודת הממשלה חייבה צמצום זה, אלא עד מהרה נמצא למעשה, שמה שנצטוו המרצים ללמד, היה מה שהתלמידים היו חסרים ביותר. רבים מ־45 המשתתפים ידעו יפה את הלשון העברית ההיסטורית ודקדוקה והיו בקיאים במקורות, אלא שלא היו רגילים כלל לדבר עברית ולא נזקקו לעברית כלשון, המדוברת בכל שטחי החיים. מכאן התעניינותם הרבה בדיבור עברי חי, בחידושי הלשון מארץ-ישראל ובעבודת האקדמיה ללשון העברית. ומעניין, שאנשים אלה אינם רואים עוד נס גדול בהסתגלותה של העברית לכל צורכי החיים. בעיניהם דבר מובן מאליו וטבעי הוא, שיהודי ישראל, המדברים עברית, ויש להם אוניברסיטאות, טכניון, צבא, תעשייה, חקלאות, דואר ורדיו — ידברו עברית בכל המקצועות האלה ויחדשו את המלים והניבים, הנדרשים לכך. לא על מה שיש לנו הם תמהים, אלא הם מתפלאים על שעדיין אין לנו הכול בעברית.

הדגשת הדיבור העברי בתכנית השיעורים באה לא רק להשיג את המטרה, שקבעה הממשלה, ולמלא את המחסור העיקרי בתלמידים, אלא היא קשורה גם בשיטה, הנוהגת כיום שם בהוראת לשונות בכלל. התורה, שהשיטה עומדת עליה, אומרת, שכל לשון היא מערכת מיוחדת של הרגלי דיבור ושל דפוסים קבועים. על המורה, הבא ללמד שפה זרה, להקנות לתלמידיו את דפוסי אותה השפה ולהרגילים בהרגליה. משום כך מתחיל הלימוד בשמיעת דיבור, בחזרה על דיבור, בדיבור עצמי, בתיקון הדיבור, באימון ובתרגול בדיבור — ורק אחר-כך באים השלבים האחרים — קריאה וכתביה. הכשרת המורים לשלב הראשון הזה בהוראת העברית לפי השיטה החדשה — זו הייתה המטרה העיקרית של השיעורים.

מן הבעיות הרבות, שנתקלנו בהן בעבודה, אזכיר רק אחת, מפני שראויה היא, שתיתן האקדמיה דעתה עליה.

הרי הדיבור העברי במדינת ישראל, כבכל לשון חיה, אינו אחד — יש בו רמות שונות. דיבור של איזו רמה יש ללמד? מה בכלל המנהג — הסטנדרד — של העברית המדוברת, ומה יוצא מכלל שימוש הלשון הסטנדרדי? — בעיה זו נתעוררה לגבי פרטים רבים, ובהיקף רחב וכולל יותר עמדנו עליה אגב עיון בסדרה של ספרים ותקליטים, היוצאים בארצות-הברית. זהו אוסף חשוב מאוד של שיחות בעברית מדוברת, המיועד לא רק למחקר מדעי, אלא יש בו גם תרגילים והוראות ללומדים. תופעות רבות שבעברית מדוברת זו — נראה שהן למטה מן הסטנדרד, ועל כל פנים גדול הספק, אם דיבור זה בכללו כשר להיות גלמד כעיקר הלשון המדוברת. הרי רק דוגמה אחת: "אמרתי לך, הרי!" "הוא חולה הרי". — "הרי" זו בסוף המשפט חוזרת בשיחות רבות בספר זה ובתקליטים הנספחים לו לשם האזנה וחיקוי.

אף מי שבא ללמד לשון דיבור, אינו בטוח לגבי עשרות ומאות של תופעות כגון "הרי" זו, אם אמנם אמרים כך הרוב. ואפילו כך נוהגים הרוב, האם כדאי מנהג זה, שיקבל אותו הלומד בראשית לימודו?

ומצד אחר — בספרי הלימוד, הנהוגים באמריקה, אף החדשים והטובים ביותר, נמצאים ביטויים ומשפטים, הזרים לנוהג העברית החדשה, מפני שמחבריהם, הרחוקים מן החיים בעברית, ממשיכים באין בררה את מסורת לשון הספר, המנותקת מדיבור חי.

נראה, שהאקדמיה ללשון העברית מצווה לעזור בפתרון הבעיות האלה. עד שלא נאסוף ונתאר את תופעות הלשון החיה לכל פרטיהן ונמיין אותן לפי תחומי השימוש ולפי רמות הדיבור, לא ידעו המורים ומחברי הספרים ללימוד הלשון, מה לקרב ומה לרחק בכל אחד משלבי ההוראה.

ד. הא' איתן: בישיבה האחרונה אישרה המליאה את המילון לתורת המדידה — חוץ משני ערכים, שהיו טעונים בדיקה נוספת בוועדות מקצועיות, אף על פי שעל עצם ההצעות שבחוזר לא בא ערעור. עכשיו הצלחנו לבוא לידי הסכם בין הוועדות באחד מהם, והוועדה מציעה להוסיף ולאשר את המונח מידוד והפועל מידד בבניין פיעל. באנגלית to gauge, ובגרמנית — lehren.

הא' ייבין: יש כאן שאלה עקרונית. ועדה אחת הציעה מידוד ל-survey, כלומר מדידות שדה. אינני חושב, שיש אפשרות של התנגשות בין מידוד, המוצע כאן בתורת המדידה לצורכי תעשייה, ובין מידוד במובן של מדידת שדה. אבל בדרך כלל, כשאנו באים לחדש מונחים, לא רצוי להניח חידוש אחד לשני מושגים שונים. כדאי לברר שאלה עקרונית זו.

הא' טור-סיני: המליאה מתבקשת לאשר את המונחים האלה על יסוד בדיקת הוועדות. רואה אני, שגם הא' ייבין אינו מציע לבטל את הצעת הוועדה, שבדקה את העניין מבחינה מקצועית.

הא' אירמאי: קיימת ועדה מקצועית לתורת המדידה, וקיימת ועדה מקצועית אחרת, העוסקת במדידות שדה (גיאודזיה). לוועדה למונחי הגיאוגרפיה, הכוללת מקצועות רבים, מזדמנים מונחים ממקצועות אלה רק דרך אגב. הוועדה המיוחדת לגיאודזיה לא הציעה את המונח מידוד ל-surveying.

הא' טור-סיני: אני מציע, שכאן רק נקבע, שמצד הלשון אן להתנגד למידוד, ושאנו מייפים את כוחה של הוועדה להחליט.

הא' שלי: אולי נשתמש בפועל נרדף, כגון הפועל כול?

הא' איתן: כנראה, יש צורך בהסברת העניין. גם בגרמנית משמש לעניין זה פועל שגור מאוד במובן אחר, הוא הפועל lehren, ואיש אינו חושש מאי-הבנה במקצוע. יש בייצור ובתעשייה שתי דרכי מדידה: האחת, והיא נקראת מדידה, קובעת את מידותיו של עצם; בדרך האחרת משתמשים במכשיר מדידה בעל מידה קבועה, הנקרא מדיד (נקבע ע"י ועד הלשון), והוא מכווון רק את הגודל הרצוי ומראה, אם העצם מתאים לזה או לא. לדרך זו של מדידה מציעה הוועדה מידוד.

ולדברי פרופ' ייבין: שני התחומים רחוקים מאוד. שם מדידות שדה, וכאן ייצור תעשייתי. וצדקו אנשי הגיאודזיה ומחלקת המדידות בהתנגדותם להצעת הוועדה לגיאוגרפיה, ובדרישתם שלא יחול שינוי בשם "מחלקת המדידות", למשל.

הא' שירמן: לשאלה העקרונית של הא' ייבין: אדרבה, לדעתי רצוי לקבוע, שאם אפשר להשתמש באותה המלה בשני שימושים, מוטב שלא לייצר מלים חדשות.

הא' טור-סיני: לא נוכל לדון עכשיו בשאלה הכללית הזאת. כאן התברר, שמידוד בפני עצמו מתאים למקצוע הנדון כאן, וספק אם תתקבל לשימוש שונה מזה במקצוע האחר.

בעד מידד, מידוד הצביעו 12

נגדם לא הצביע איש.

המונחים מידד, מידוד נתקבלו.

ה. הא' אסטרטון: מובאים היום לאישור האקדמיה הפרקים ה-1 מן המילון למונחי הימאות. דיוני הוועדה בפרקים האלה התבססו על הצעות, שהכינו הא' י' הלפרין, ז' הים וס' שונמן, וחברי הוועדה היו הא' י' בן-נון, י' גרינשפן, ז' הים, א' פיינגולד, ס' שונמן. הא' י' רמגל עזר לוועדה על ידי הערות בכתב, ובשלב הראשון של הדיון השתתף בישיבות אחדות אף הא' ש' כהן. באייר תש"ך שלחה הוועדה את הצעותיה בחזר לחברי האקדמיה ולבעלי מקצוע וקיבלה הערות מאת הא' ש' אירמאי, ע' איתן, א' אסטרטון, י' בורלא, ז' בן-חיים, א' באלוה, י' ברקאי, א' דותן, ג' הנמן, י' טישלר, ש' ייבין, א' לוי, ד' לייבל, א' מירסקי, ע"צ מלמד. ג' סלושץ, ד' שמידע, ב' תלם. אחר כך חזרה הוועדה ודנה בכל המונחים ובהערות עליהם ושלחה את הצעותיה האחרונות לחברי האקדמיה בהודעת הסיכום מתמוז תשכ"א. איש מחברי האקדמיה לא ערער על מונח ממונחים אלה, אבל בוועדה למונחי הימאות ובוועדת האישרים מטעם הוועדה המרכזית למונחי הטכניקה נמצא עוד צורך בשינויים אחדים, ואלה הובאו לידיעת חברי האקדמיה בהודעה א/107/1 מט' בכסליו תשכ"ב.

הא' טורְיִסִינִי: ברשימה זו הוצע: תְּמָרִין, בְּרִי (בְּתַר) תְּמָרִין manoevrable, manövrierbar תְּמָרִינֻת, פְּעֻר תְּמָרִין Manövrerfähigkeit, manoevrability. צורת המלה, שהנהיג בן-יהודה על פי הערבית, היא תְּמָרִין בוי"ו שרוקה ואילו תְּמָרִין היא הצורה הערבית של שם-העצם, ולא שם-תואר.

הא' איתן: ליד מונח זה כתוב בהודעה "לתשומת לב", ולא "לדיון". על ההצעה תְּמָרִין ותְּמָרִינֻת לא ערער איש מחברי האקדמיה, שראו הצעות אלו בהודעת הסיכום. לפיכך לא הייתה הוועדה חייבת כלל להביאן לדיון, אלא משום שיש כאן משום חידוש מיוחד, ראינו צורך לחזור ולשאול לדעת חברי האקדמיה.

הא' ברגרין: יפה עשיתם.

הא' בן-נון: אני הוא בעל ההצעה הזאת. אנו מתלכטים תמיד בהבעת העניין המובע בסופית הלועזית -able. והנה קרה למזלנו, שהלשון עצמה סללה לה דרכה (לא האקדמיה, שרק בדיעבד סמכה ידיה על אשר נתקיים בלשון). המשקל "פעיל" הודר היום יותר ויותר לתודעת העם כביטוי להכשרה לקבל תכונה או פעולה. יש בכך יתרון גדול לגבי מונחים. ברגע שאתה משתמש בשם-תואר באותו משקל, והשומע יודע את השורש, ובתודעתו נמצאת ידיעת המשקל, מיד הוא מבין את תוכנו של המונח. שמות-תואר על משקל זה קיימים מרששים שלשיים, וכדאי ליצור צורות אלה גם מרששים מרובעים.

לצד הדקדוקי: אנו מוצאים ליד המשקל פְּעִיל גם פְּעִיל (בעי"ן דגושה), כגון אֲדִיר וְיָצִיב שני המשקלים דומים בצלצולם, והבדל במשמעות אינו נראה כלל. אבל השנוי הקל שבשימת הדגש בעי"ן השורש מאפשר לנו להרחיב את המסגרת. אם יָצִיב וְיָדִיק שוכנים כבוד ע"י פְּעִיל וְחָסִיד, הרי אין כל יסוד להתנגד לכך, שגם המרובעים ייכללו בתוך אותו התחום המורחב של משקל פְּעִיל. בדרך זה אישרה המליאה את הצעתה של הוועדה לתורת המדידה פְּנִינ מן השורש המרובע פְּנִינ. גם השורש פְּנִינ איננו מקורי. וברור, שאין כאן אלא הרחבת השורש כו. אבל מאחר שנוצר השורש המרובע החדש כוונ, הוא שימש כיסוד ליצירת מונחים נוספים, והוא הדין כאן. ברור, שהתי"ו ביסודה בערבית לא הייתה מן השורש. אבל המלה שהתקבלה בעברית אינה מראה זיקה לשורש מר. בעברית ידועה לנו רק המלה תְּמָרִין, ולפיכך בעברית תי"ו זו היא מ י ס ו ד ה מ ל ה, כלומר ש ו ר ש י ת. אין לבי שש כל כך לחידושים, אבל אין לנו לסרב, כשאין בררה, ואנשי המקצוע בוועדה, שבה ישבתי כאיש הלשון, העידו, שהמלה נחוצה להם, ודווקא מלה אחת, כי היא צורך בצירופים נוספים. לפיכך אני מבקש מכם לאשר גם את המונח תְּמָרִין ע"ד פְּנִינ ולאפשר בכך גם בידועין את הדרך הזאת ליצירת מונחים מן השורשים המרובעים לפי משקל פְּעִיל במשמעות של כושר לקבל תכונה או פעולה.

הא' ייבין : נראה לי, שהא' בן-נון מתפרץ לדלתיים פתוחות. התנגדותי לתמרון אינה באה בגלל השורש המרובע. הרי קיבלנו כאן פֻּנִין. אבל בתמרון הצורה מטעה ודור־משמעית. כל המלים על משקל זה, שתי"ו בראשן משמעותן של שס־עצם, ולא של שס־תואר, כגון תרגיל, תלמיד, תדריך, תחליף, תסביך, תכתיב ועוד. צריך שתהא גמישות וידיעה, היכן אפשר והיכן אי אפשר. אל יפחידו אותנו בדרישה למלה האחת. אם אין אחת, אפשר שתיים. גם ל־educable לא יכולנו לקבוע חניך בגלל משמעותה האחרת של מלה זו ונקבע : ברחינן. אבל אפשר לקבוע : תמרוני ותמרונות.

הא' שבטיאל : אני מצטרף לדברי פרופ' ייבין בערעורו. הרי יש לנו דרך נוחה וקלה בנסיות התואר : תלמודי — איש תלמוד. לפי זה אפשר : תמרוני או תמרוני.

הא' בנעט : תמרון היא המלה הערבית, שממנה עבר בן־יהודה אל תמרון. בערבית זו מלה רגילה במובן של "תרגיל" (training, exercise וכיו"ב). אני חושב, שתמרון כשס־תואר מכל הבחינות אינו ראוי להיכנס לשימוש.

הא' לייבל : כל מלה שאנו מחדשים צריך לבדוק, איך תיראה בנטייה. לדעתו של ד"ר בן-נון נצטרך לחדש מן תרגם גם תואר תרגים. איך נאמר בנקבה ? — "תרגימה" ? "תמרוניה" ? אם פֻּנִין עשוי להתקבל על דעתנו, הרי רק משום שהנו"ן השנייה היא תוספת על השורש. ור"ן מביע את הניואנסה. לולא כך, לא הייתה מתקבלת.

בעד תמרון כתואר הצביע 1.
ההצעה לא נתקבלה.

הא' טורסיני : אם כן, נתקבלו רק : בַר תמרון פֻּשֶׁר תמרון.

רשימת מונחי הימאות פרקים ה-ו אושרה
ב־15 קולות באין מתנגדים.¹

ו. הא' איתן : הא' אסטרחן הציע לוועדה למונחי הימאות, והיא מציעה עכשיו למליאת האקדמיה שינוי מן המונח שוטטת — tramp vessel, שאושר במליאת האקדמיה בישיבה ל"ב. הוועדה למונחי הימאות מבקשת מן המליאה, שבמקום המונח הנ"ל תאשר : אַנִּית נַד, נוֹדָת. הא' אסטרחן מנמק : בעיתונות מקובל מכבר השם נוד בצירופים שונים כגון אניית נוד, סחר נוד, שירות נוד, וספק אם "שוטטת" עשויה להוציא מן השימוש את השם המקובל, הנוח מאוד לצירופים שונים. שוטטות אף מקובל במובן Landstreicherei — vagabondage — vagrancy. הא' טורסיני : כאן עלינו לעסוק רק במונח לציון סוג של אנייה, ואני מביא להצבעה את החלפת שוטטת בנודדת. הצירופים האחרים טעונים בירור נוסף.

בעד נודדת הצביעו 13
נתקבל נודדת (במקום שוטטת).²

ז. הא' הנמן : רשימת מונחי השחייה, העומדת עתה לאישור, היא הרשימה הרביעית של מונחי תרבות הגוף, המובאת לפני המליאה. עבודה ראשונה ברשימה זו, על יסוד הצעה של מר צ' גשרי, נעשתה עוד בימי ועד הלשון, בהשתתפות החבר ד' שמעוני ז"ל, ויבל"ח האדונים ע' איתן, י' אלוף, מ' בניהו, צ' גשרי וז' סגל.

בשנים תש"ך—תשכ"א נערך בוועדה (שחבריה היו האדונים ע' איתן וי' שבטיאל מטעם האקדמיה, י' אלוף, מ' בניהו, ע' גיל, צ' גשרי וש' שיק כמומחים) דיון מחדש ברשימה זו

1 רשימת מונחי הימאות ה-1 מתפרסמת בראש כרך זה, עמ' 36—44.
2 לפי זה יתוקן המונח בפרק ב' של מונחי הימאות (זיכרונות האקדמיה ז-ח, עמ' 24).

במשך 10 ישיבות, ותוצאות דיון זה נתפרסמו בחזר מיום ה' בסיוון תשכ"א לחברים ולאנשי מקצוע. ב-6 ישיבות נוספות נדונו הערות המעירים לחזר זה. ובכ"ט במרחשוון תשכ"ב פורסמה הרשימה המתוקנת בהודעת-הסיכום מס' א/106. מתוך רשימה זו עומד מונח אחד לדיון ולהכרעה במליאה, לפני אישור הרשימה כולה. כפי שהוסבר בהודעה לחברים, מציעה הוועדה למליאה לקבוע מזחלה, החי"ת בצירי, ולא בחירק (מזחילה), וזה שינוי מהחלטה קודמת במילון למונחי המכונות ובמונחי ההידרוליקה. נימוקי הוועדה הם: א) אמנם מסורת ההגייה האשכנזית היא בחירק, וכן מנוקד במילונים התלמודיים והחדשים, אך יש רגליים להנחה, כי הגייה זו מושפעת מן הכתיב המלא של המלה, הרווח במקורותינו. דוגמות לכך הן **אִירַע** שהפך ל"**אִירַע**", ר' יוֹסִי (בכתיב הירושלמי יוֹסִי) שהפך ל"ר' יוֹסִי", קָרִי שנהגה "קָרִי", ובימינו אִי לָזַאת (יר' ה, ז) שהפך ל"אִי" (על צירי מלא במקורות חז"ל ר' טרופר, לשוננו י"א, 147). ההגייה בצירי נשמרה במסורת התימנית, כפי שמעיד הא' שבטיאל. כך מנוקד גם בכ"י קויפמן למשנה, וכך ניקד גם ילון. על הגייה זו מלמד גם הכתיב החסר מזחל, שבראש הערך בערוך (השווה עם מחרש כראש ערך למחרישו), וכן הכתיב החסר מזחלה שבמשניות דפוס נאפולי (עירובין י, ו) ובפירוש רע"ב שם (ר' במשניות דפוס וילנא). ב) משקל מקטלה עשוי למונח הנדון יותר ממקטילה. מקטלה הוא המשקל הנהוג כיום בשמות כלים רבים, כגון מעשנה, מבחנה, מאפרה, והשווה גם מרזב.

הא' ברגרין: הצורה בחירק אינה לפי הברה האשכנזית דווקא. במשניות דפוס ליוורנו הניקוד של מזחילה בחירק, וספרדים קוראים אף הם בחירק. כבר נאמר, שהתיקון "קָרִי" במקום קרי אינו נכון, וגם דעתי כך. השם מעגילה מנוקד בכ"י קויפמן ובדפוס ליוורנו בחירק, והצורה המקורית של מפעלה הייתה מפעילה בחירק. אני מציע שלא לשנות ממזחילה. ואם יש צורך לדון יותר, אני מציע למסור את הדבר לוועדת הדקדוק.

הא' שבטיאל: דיים לנימוקים שהובאו כאן להעיד על מזחלה. רצוי לקבוע מזחלה וגם מעזבה, כדי לאחדם עם כל השמות על משקל זה.

הא' דותן: שאלה זו היא שאלה עקרונית. באים לשנות צורה מקובלת, הנהוגת עשרות בשנים, ודין לבדוק מה פסול יש בה. שתי טענות הושמעו כנגד צורת מזחילה (בחירק): האחת מכוח ההגייה המקורית, והאחרת מכוח המשקל. אשר להגייה המקורית, אין ראייה, שמזחלה היא הצורה המקורית. המעבר מ- e^{-i} ל- i בהשפעת הכתיב במקרים אחרים לא הוכח בצורת מזחילה. אי אפשר לדבר על ההגייה המקורית על סמך עדויות חלקיות ההסתמכות על מסורת התימנים ועל כתבי יד עתיקים היא היום דבר שבאפנה, אך אסור שדבר זה יעבירונו על מידותינו. גם ההגייה מזחילה (בחירק) יש לה על מה שתסמוך. זה עתה שמענו על כך דברים מוסמכים מפי מר ברגרין, ומי יאמר לנו, שזו הגייה מקורית וזו אינה מקורית? הרי מקטילה משקל שמני קדום הוא ומצוי במקרא — מנגינה. שלוש מלים מצויות בלשון חז"ל במשקל זה: מזחילה, מעזבה, מעגילה. קיומו של משקל זה במיעוטו כנגד מלים רבות במשקל מקטלה מעיד על קדמותו, ונראה שדווקא צורת מזחלה, שבפי התימנים ובכ"י קאופמן, היא טריבי-אלינציה של הצורה הנדירה בחירק. אשר למשקל, מאימתי אנו בודקים במשקליהן של מלים מן המקורות? ספק אם מזחילה יאה לה משקל של שמות מכשירים, אך מעגילה ודאי היא מכשיר, ודווקא בה גורס כ"י קאופמן גם מעגילה (מועד קטן א, י — כנגד מעגילה במכות ב, א). לאן נגיע, אם נבוא "לתקן" את משקלן של מלים מן המקורות. במקום מטלית מנוקד בכ"י קאופמן ובכ"י פרמה מטלת, במקום מרחץ גורסים כ"י קאופמן והתימנים מרחץ, ועוד ועוד. כלום נבוא לתקן? וכי אין מספרים ומשקפים "טובים יותר" מצד המשקל ממספרים (בכ"י קאופמן מספרים) ומן הצורה המחודשת משקפים. אבל אפילו נניח שמזחילה מכשיר היא, כלום חייבים אנו לעקור את המקובל, כדי לקבוע לה משקל מקטלה. הבא לתקן מזחילה דין שיתקן גם את חברותיה

מעזיבה ובייחוד מעגילה, ונמצא עוקר משקל שלם מן הלשון. רבים מאתנו, העובדים בוועדות מונחים, יודעים מה דלות הן האפשרויות, וקובלים על מיעוט המשקלים, המביא בהכרח להדגוניות בחידושים, וכאן מציעים למחוק משקל מְקַטִּילָה, רק משום שאינו מתאים לשבלונה. ולעצם העניין. הרי גם צורות הבינוני יפות הן למכשירים, וגם בכ"י קאופמן מנוקד מְסַנְנֵת, מְשַׁמֵּת וכד'. תיקון "קל" זה של חירק לצירי בתיבת מזחילה היהו תיקון מכוח עיקרון. ואם נקבלו, נהיה חייבים להעמיד את כל מערכת הצורות בעברית, לפחות של המלים המחודשות, לרביזיה כללית. וסופו — מיכניזציה של חידושים, צמצום אפשרויות הלשון ויציקתה אל דפוסים נוקשים וקפואים. אסור לנו לשנות מלים חיות בלשון, כל זמן שלא נמצא בהן פסול של ממש. ומשקל מְקַטִּילָה לא רק שאין לכלות אותו אל יש להרבות בו ובמשקלי הבינוני האחרים בחידושינו.

הא' טור-סיני: אם יהיה כאן רוב לדחיית ההצעה, העניין נגמר בזה. אבל אם יהיה רוב להצעת השינוי, אני מציע להעביר את הדיון לוועדה לדקדוק, הואיל וזהויה שאלה כללית. הא' הנמן: הצגת הדברים, כפי ששמענוה עכשיו, חוטאת לכוונת המציעים. הצעת הוועדה מבוססת על שני שיקולים כאחד, ורק צירוף שניהם הוליד את הצעתה:

(א) נמצאת מסורת קדומה מזחלה; (ב) צורה זו מתאימה יותר ממזחילה לדרך טביעת המונחים, שאנו נוהגים בה לגבי כלים דומים. קשה לראות, מה פסול יש בבדיקה של מסורות קדומות, כדי למצוא בהן חומר לצרכינו המעשיים. וצריך להדגיש, שאין הוועדה מבקשת לקבוע, איזו משתי המסורות קדומה יותר, וקביעה זו גם אינה נדרשת מן המליאה בהכרעה במונח הנדון. אשר למשקל, ראוי להוסיף, כי המשקל מְפַעִילָה דרוש לנו כבינוני של ההפעיל, לציון הפועל, כגון מדרִיך — מדריכה, משגיח — משגיחה ועוד. סבור אני, שאין לדחות את הצעת הוועדה, על שהיא שואבת ממסורות העדות, ואינני חושב, כי קבלתה תגרום עוול למסורת האשכנזית.

הא' רבין: האומנם המזחלה היא כלי? נראה, שאין להכניסה לקאטיגוריה של כלים. ואין צורך בעקיבות. נניח את העקיבות לאספרנטו. יש כאן מסורות, ומי יחליט, איזו קובעת? השורש השמי הוא זחל, ושינו את המלה כנראה בכוונה. יש פועל זחל (כלומר גזור מן השם) ואין זחל קל במובן זה. נניח שזהו כלי, האם זהו כלי שבו זחלים? נשנה מנהג טוב שכבר קיים רק כדי שיהיו דפוסים קבועים, ושהלשון תהיה משעממת?

בעד מזחילה (בחירק) הצביעו 13 ;
 בעד מזחלה (בצירי) הצביעו 3
 נתקבל: מזחלה.

רשימת מונחי השחייה וכדור-המים אושרה
 ב-18 קולות באין מתנגדים¹.

ח. הא' איתן: המילון למונחי ההידרוליקה הזה כבר נתאשר במליאה. היום מתבקש רק אישור למספר מונחים נוספים, שפורטו בהודעה שנשלחה לחברים, ואין צורך לדון בהם. דיון והכרעה דרושים רק בעניין אחד. ועדת האישורים של הוועדה המרכזית למונחי הטכניקה מציעה למליאה להחליט על ניקוד המלה מְכַל בשווא ובקמץ (בנסמן מְכַל, פתח), וכן במונחי הימאות: אַיִת מְכַל, מְכַלִּית. במונחי ועד הלשון והאקדמיה (כבאות, מכונית) היה הניקוד: מְכַל (מ"ר מְכַלִּים), כאילו נגזרה המלה משורש ככל. השינוי המוצע בניקוד בא לקשור את המלה בשורש כול ע"ד מצד ומדנים מגזרת עו"י (צוד, דין).

1 רשימת מונחי השחייה וכדור המים מתפרסמת בראש כרך זה, עמ' 27—35.
 2 יצאו בסדרת המילונים המקצועיים של האקדמיה, ירושלים—חיפה תשכ"ב.

הא' בן-נון: אני מציע, שנקבל את הניקוד מְכָל (בצירי ובקמץ) וממנו מְכָלית בשווא בקמץ. הריבוי מְדָנִים אינו מוכיח, שניקוד האות מ' היה שווא אף ביחיד מגזרת ע"ו, ונשאר רק מְצָד, ואין יסוד להסתמך על עד יחיד בלבד. מְכָל כבר מקובל מאוד, וקשה לומר מְכָל. נראה לי אפוא, שאין להתנגד לקיום הצירי בְּמְכָל לפני ההברה המוטעמת, כשם שאנו מנקדים את המ"ם בצירי לפני ההברה המוטעמת בגזרת הכפולים (כגון מִסְבּ).
הא' ייבין: כיוון שזהו עניין של ניקוד, ואינני רואה כאן חומר מספיק, אני מציע לתת לוועדה לדקדוק ייפוי כוח שתחליט.

הוחלט להעביר את העניין לוועדה לדקדוק.

הא' טור-סיני: אני מביא להצבעה את מונחי ההידרוליקה הנוספים — חוץ מניקודן של מכל, מכלית.

מונחי ההידרוליקה אושרו ב־16 קולות
באין מתנגדים.

ט. הא' טור-סיני: המנהלה מבקשת כי נסתפק בישיבה הזאת בבחירת חבר כבוד אחד, הוא הא' שמחה זאב זאלצמאן, והוא אדם שכוחו לא רק בכיסו, אלא בן תורה חשוב, חובב לשוננו, ולשונו אומרת כבוד לנו. זוהי רק ישיבת הכנה והצבעה תהיה בישיבה אחרת. אני מבקש מחברנו קוטשר, שנפגש עמו, לומר לנו דברים אחדים.

הא' קוטשר: ידוע המנהג להעניק תואר דוקטור של כבוד לשני סוגי אנשים: למלומדים, או לאישים שהביאו תועלת יוצאת מן הכלל למוסד המעניק את התואר. האקדמיה עדיין לא העניקה תואר לאיש מהסוג השני. אני חייב לומר, כי אדם עשוי כמעט לטעות לגבי מר זאלצמאן: הרי הוא בר אוריין, בקי במקורות לשוננו, בעל השכלה ומן הענווים ביותר. אישיות צנועה כמו הא' זאלצמאן לא הכרתי, הצורה, בה דיבר עם ד"ר איתן ואתי, הצורה, בה נתכבד בנו כחברי האקדמיה, אומרת כבוד לו ולאקדמיה. אני סבור אפוא, שהאקדמיה תיטיב לעשות, אם תעניק לו תואר של כבוד.

הא' טור-סיני: בהצעה הראשונה לתקנון האקדמיה כתוב:

(ח) 38. "לחברי הכבוד של האקדמיה נבחרים אנשים, שהם חברי האקדמיה במשך שנים הרבה, אולם מפאת גילם או מצב בריאותם אינם יכולים להיות עוד פעילים. כן נבחרים לחברי-כבוד אנשים, שפעלו פעולה יוצאת מגדר הרגיל למטרות האקדמיה".

אין ספק, שמר זאלצמאן נמנה עם האישים, שהתכוונו אליהם בזה. כדרוש לפי התקנון, חתמו חמישה חברים על ההצעה לבחור את הא' זאלצמאן לחבר כבוד.

הישיבה הארבעים ושבע

ביום י' באדר א' תשכ"ב בשעות 3.30 עד 6.15 אה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: חברי הכבוד האדוניים גינזברג וסלושץ.

החברים האדוניים אברמסון, בן-חיים, בנעט, ברגרין, גרינברג, הלקין, טור-סיני (י"ר), ייבין, מלמד, מירסקי, סדן, פולוצקי, שירמן.
החברים היועצים האדוניים אירמאי, בלאו, בן-נון, זיידל, לייבל, פרץ, שבטיאל, שלי.

אורחים: גב' ד"ר שפאן, גב' ד"ר ראקוב ובנה והגב' סדן.
המנהל האמרכלי הא' מנור.